

Устенко Л.Ф. (Київ, Україна)

**Зі спостережень над фраземікою близькоспоріднених ідіомів  
(на прикладі українських та російських текстів роману  
«Чорна рада» П. Куліша)**

*У статті проаналізовано фразеологічні одиниці роману «Чорна рада» П. Куліша. У порівняльному аспекті досліджені українські фразеологізми та їхні відповідники з російського варіанта роману «Чорна рада».*

**Ключові слова:** фразеологічна одиниця, фразеологізм, стійкі порівняння.

*В статье осуществлен анализ фразеологических единиц романа «Чорная рада» П. Кулиша. В сравнительном аспекте исследованы украинские фразеологизмы, их соответствия из русского варианта романа «Чорная рада».*

**Ключевые слова:** фразеологическая единица, фразеологизм, устойчивые сравнения.

*The article made an analysis of phraseological units in the novel «Chorna Rada» by P. Kulish. In a comparative aspect investigated Ukrainian idioms, their correspondence with the Russian version of the novel «Chorna Rada».*

**Key words:** phraseological unit, idiom, settled similes.

Пантелеймон Куліш належить до плеяди тих культурних діячів, які в XIX ст. боролися за повернення української мови до високоорганізованих сфер суспільства: освіти, науки, художньої літератури, публіцистики, церковного та офіційно-ділового вжитку тощо. Письменник створив українською мовою не тільки художні твори, а й чи не найперші в новітню добу наукові праці цим ідіомом, розробляв різні стилі сучасної української літературної мови. «Найбільша заслуга П. Куліша в розбудові української літературної мови – це написання «Чорної ради» українською мовою. Він уводить тут таку лексику (частково запозичену з літопису Самовидця), яка дозволяє творити історичний колорит у новій українській літературній мові», – твердить В. М. Русанівський [3, 233]. Проте такий вигляд має тільки вершина айсберга, адже розглядаючи твір, крім того, справив особливий вплив і на фраземіку ідіому, і загалом на весь арсенал виражальних засобів нової української літературної мови. З огляду на це вивчення фразеології «Чорної ради» треба кваліфікувати як окреслення шляхів становлення фраземіки української художньої прози (а може, і ширше – нової літературної мови взагалі) у масштабах бачення П. Куліша. Співвідношення фразеологічних одиниць «Чорної ради» та аналогічних зворотів інших творів видатного письменника – тема подальших важливих досліджень, без яких годі собі уявити роль цих елементів у Кулішовому ідіостилі. Треба визнати, що фразеологічний компонент творчості П. Куліша вивчений найменше, а тому в науковій літературі здебільшого оцінюють тільки лексичний інструментарій письменника, і це не дає змоги належним чином показати все різноманіття виражальних засобів Майстра. Як бачимо, у наш час фразеологічні студії Кулішевої спадщини набувають особливої ваги.

Задум написати роман про події, які відбувалися під час Великої Руїни в

Україні, виник у П. Куліша ще в 1842 р. 1843-го письменник наполегливо вивчає історичні джерела (хроніки, зокрема літопис Г. Граб'янки, а також літопис Самовидця, що його П. Куліш знайшов в архівах Києва, різноманітні старовинні документи), студіює «Історію Малоросії» М. Маркевича, «Історію Малої Росії» Д. Бантиш-Каменського. 1846 р. письменник закінчив два варіанти роману «Чорна рада» українською і російською мовами, але до друку першим потрапив російський варіант. Журнал «Современник» 1845 р. видрукував «Пять глав из нового романа П. Кулиша „Черная рада“», 1846 р. – розділ «Киевские богомольцы в XVII столетии». Часопис «Москвитянин» оприлюднив ще два уривки: «Козацкие паны. Отрывок из неизданного романа П. Кулиша „Черная рада“» та «Один день из жизни запорожца Кирилла Тура». Н. Ю. Слободянюк твердить, що П. Куліш почав писати роман-хроніку «Чорна рада» російською мовою, та, зіткнувшись із проблемами під час відтворення в лексиці національного духу українців, написав роман українською мовою, оскільки володів нею набагато краще [4, 9]. Проте в Кулішевому епілозі «Об отношении малороссийской словесности к общерусской», доданому до «Чорної ради», що побачила світ російською мовою 1857 р. в журналі «Русская беседа» та виданої окремо, читаємо: «“Чорну раду” написав я спочатку малоросійською мовою. Тут надруковано довільний переклад цього твору» [2, 159]. Отже, автор сам зазначає, що перший варіант роману – україномовний. Далі П. Куліш пояснює причину написання історичного роману як жанру серйозної літератури українською мовою: «Я вельми довго вивчав мову писемних пам'яток старовини, народних пісень і переказів, побутового спілкування людей, які не знали іншої мови. Саме просторічне спілкування показало мені красу, гармонію, силу, багатство й різнобарв'я мови, дало можливість виконати завдання, яке до цього часу не ставив собі за мету жоден малоросіянин – написати рідною мовою історичний роман за всіма ознаками, притаманними цьому жанрові» [2, 178].

Завдання нашої статті – показати результати зіставлення російського та українського варіантів роману П. Куліша «Чорна рада» з погляду кількісного та якісного вживання фразеологічних одиниць (далі – ФО). Уже на цьому етапі дослідження можемо стверджувати, що залучені до аналізу тексти по-особливому окреслюють принципи перекладу (передавання) українських фразеологізмів російськими відповідниками. Іншими словами, П. Куліш часто спеціально не добирав для перекладу українських ФО російських еквівалентів з фразеологічної підсистеми, а вдавався до такої процедури, за сучасними критеріями, досить довільно. (Щоправда, подальші пошуки можуть скоригувати це твердження, надто коли до аналізу залучимо великі масиви текстів). Можливо, свідоме оминання прямого перекладу українських зворотів у російському тексті треба пояснювати тим, що письменник орієнтувався на відомий йому російський узус, базований на іншій мовній традиції, не такій «фразеологічно насиченій», як Кулішева рідномовна практика. Певна річ, до більшості

українських ФО в тогочасній художній літературі можемо знайти прямі російські відповідники, проте для письменника важить більше те, як він конструює, а не те, що звичайно відповідає його текстові. Це зазвичай пояснюють особливостями світобачення або світовідчуження письменника.

Загалом у російськомовному варіанті твору П. Куліш свідомо залишає багато українських національно маркованих ФО без перекладу, удаючись тільки до відповідної транслітерації й тлумачень у примітках. Цікаво, що деякі звороти автор пов'язує конкретно зі старовинним козацьким побутом, військовою практикою запорожців, а не із широким контекстом усієї української культури. Наприклад, П. Куліш саме так розуміє ФО *крутити веремія*, хоч лексему *верем'ї*, *верем'я* ще у XVIII ст. поза зворотом уживали в значенні 'бухлива година; нісенітниця, дурниця' (ЕСУМ1, 353). Для письменника первісне (головне?) значення ФО *крутити веремія* – 'робити швидкі напади, атаки, нападати то там, то туг' (№ 1), а не 'здіймати колотнечу, спричиняти неспокій; галасувати, вередувати, навмисне шукати причину для сварки, скандалу і т. ін.' (№ 2) (СФУМ, 318), що зафіксоване як єдино можливе в сучасних фразеографічних кодексах [ФСУМ, 403; СФУМ, 318]. У «Словнику української мови», крім значення № 2, зафіксоване ще одне – 'літати вихором, засипати снігом' (№ 3), хоч у виданні окремо не подано в ролі реєстрової статті одиниці з таким значенням. Щойно згадане значення (№ 3) можна окреслити, виходячи з контексту наведених ілюстрацій [СУМ1, 328]. У Номисовому збірнику також не вдалося виявити ФО *крутити веремія* зі значенням № 1 [Номис 182, 187].

Далі у формі таблиці подано відповідний матеріал з українського та російського варіантів роману. Уведення до російського тексту багатьох українських неперекладених (транслітерованих) зворотів підпорядковано певному авторському задумові, що покликаний передати атмосферу твору саме за допомогою максимального використання неросійських ФО як найбільш маркованих національних одиниць. Такий спосіб подання інформації зближує Кулішеве писання з творчою манерою М. Гоголя в його українських повістях. Скажімо, ФО *як порося на орчику* не несе в собі жодної фонові інформації\*, адже прямий російський відповідник *как порося на привязи* цілком передає значення українського звороту. Проте П. Куліш навіть у таких, на перший погляд, незначних деталях намагається використовувати питомі українські елементи, щоб побудувати складні й глибинні зв'язки з українським побутом, відмінним від тогочасного російського.

---

\* Фонові інформація – це ті соціокультурні дані, які «характерні тільки для певної нації або національності, засвоєні масою їхніх представників і відображені в мові цієї національної спільноти» [1, 87]. Пор. ще: фонові знання – регіональні та національні тезауруси, «у яких є певна частка суто національних знань, співвласниками яких не стали інші національні спільноти» [1, 86–87].

## МОВОЗНАВСТВО

Контекст україномовного варіанта (Куліш, 1889)	Контекст російськомовного варіанта (Кулиш, 1899)	Тлумачення П. Куліша в посторічкових примітках до російськомовного варіанта (Кулиш, 1899)
<i>Ніхто краще його не ставав до бою; ніхто не <b>крутив</b> ляхам <b>такого веремія</b>...</i> (Куліш 1989, 10)	<i>Никто лучше Шрама не водилъ казаковъ въ схватку: никто такъ, какъ онъ <b>«не вертѣвъ ляхамъ веремія»</b></i> (Кулиш 1899, 13)	<i>Выраженіе казацкое. Это значило – налетѣтъ вьюгою; одуритъ неприятелю голову внезапнымъ и бѣшеннымъ нападениемъ</i>
<i>Сидять там окаяннїй в Сїчі да тїлько п'янстуютъ, а очортіє горїрку пїти, так і їде в городи да тут і величається, як <b>порося на орцику</b></i> (Куліш 1989, 36)	<i>Так и ѳдетъ въ Гетьманщину, да тутъ и величается, <b>якъ порося на орцику</b></i> (Кулиш 1899, 68).	<i>Какъ поросенокъ на привязи</i>
<i><b>Козацьке сонце</b> високо підбилося угору; зорї вкрили все небо, як ризу</i> (Куліш 1989, 56).	<i><b>Казацкое солнце</b> високо поднялось надъ лѣсами, какъ бы для того, чтобъ поглядѣтъ на своихъ любимцевъ, безопасно покоящихся подъ его сіяниемъ</i> (Кулиш 1899, 137)	<i>Казаки много дѣлали дѣлъ своихъ ночью, при свѣтѣ мѣсяца. Отъ этого мѣсяца и называется казацкимъ солнцемъ</i>
<i>– <b>Засмієшся ти в мене на кутні!</b></i> . (Куліш 1989, 76).	<i>– <b>Смѣйся, смѣйся! Засмѣешься ты у меня на кутни!</b></i> (Кулиш 1899, 180).	<i>Т. е. заплачешь. Кутни зубы – угловые зубы, къ концу челюстей</i>
<i>– <b>Ось як моргну тебе, то й ногами вкриєшся!</b></i> (Куліш 1989, 76).	<i>– <b>Якъ моргну тебе, то й ногами вкриєшся!</b></i> (Кулиш 1899, 180).	<i>Т. е. какъ ударю, то полѣтишь вѣрх ногами. Въ этомъ переводѣ нѣтъ юмору, который не оставляетъ малороссїянина и во время гнѣва</i>
<i>– <b>Сїль тобі на язык, печина в зуби!</b> – оддала потиху Ковалиха, бо була трохи п'яньенька</i> (Куліш 1989, 14).	<i>– <b>Соль тебе на языкъ! Печина тебѣ въ зуби!</b> Сказала потихоньку глупая баба</i> (Кулиш 1899, 182).	<i>Такъ обыкновенно говорятъ, чтобъ уничтожить дѣйствіе клятвы, которая, по мнѣнію народа, навлекаетъ на челоуѣка разныя бѣдствїя даже и въ такому случаѣ, когда он не виновать. Потому-то съ одной стороны – малороссїяне боятся прокляту, а съ другой – никто такъ страшно не проклинаятъ, какъ малороссїянинъ</i>
<i>– <b>Прощайсь лишень, диваволїє сиву, з матір'ю та з сестрою, бо вже <b>недовго ряст топтатимеш!</b></b></i> (Куліш 1989, 91).	<i>– <b>Прощайся лиш, <b>вражїй сынъ,</b> съ матерью и съ сестрою, бо уже не долго будешь <b>топтать траву</b></b></i> (Кулиш 1899, 212).	<i>Быть в живыхъ</i>
<i>– <b>Ну, – каже, – тепер ходи здоров, та не скачи в гречку, а то пропадеши, як собака!</b></i> (Куліш 1989, 104).	<i>– <b>Ну, сказалъ онъ, теперь ходи здоровъ да больше не скачи въ гречку, а то пропадеши, какъ собака</b></i> (Кулиш 1899, 234).	<i>Скакать въ гречку значить – созрїишить противъ седьмой заповѣди</i>
<i>– <b>Дак це нас козаки, мабутъ, убрали в шори?</b></i> (Куліш 1989, 130).	<i>– <b>Что-жъ это? Неужели это насъ казаки <b>убрали въ шори?</b></b></i> (Кулиш 1899, 290).	<i>Обманули. Обманулъ, надулъ</i>
<i>– <b>Так ви, бачу, усі <b>одним миром мазанї!</b></b> – каже тоді батько Пугач. – <b>Пропадайте ж, ледациці!</b></i> (Куліш 1989, 138)	<i>– <b>Такъ вы, значитъ, всѣ <b>однимъ муромъ мазаны?</b></b> Сказалъ батько Пугачъ</i> (Кулиш 1899, 305)	<i>Все одинаковы, другъ на друга похожи</i>

Як бачимо, письменник не перекладає української ФО *скакати в гречку*, яку можна по-російському тільки передати описово, а от зворот *топтати ряс* 'жити' П. Куліш передає як *топтать траву*, що в російській мовній картині світу означає 'ходити' [СРСССВ]. При цьому для ліпшого розуміння поданого звороту письменник додає ще й коментар на відповідній сторінці. Коли б П. Куліш передав ФО як *топтать ряс* (останнє слово фразеологізму позначене в Словнику В. Даля як південноросійське), то це, напевно, ще більше ускладнило б розуміння російського варіанта роману.

П. Куліш по-своєму підходить до передавання українських порівняльних фразеологічних конструкцій засобами російської мови. У деяких випадках розглядані звороти навіть за умов аналогічних внутрішніх форм відрізняються компонентним складом (укр. *як із рідним братом* – рос. *какъ родного: Да ѿ обнявъсь і поцілувавъсь із Шрамом, як із рідним братом* (Куліш 1989, 13); *И обнялъ Шрама, какъ родного, давно невиданного брата* (Куліш 1899, 23)). Проте іноді в російському тексті письменник залишає неперекладеними українські звороти (укр. *як полову* – рос. *якъ полову: Не треба було їм ні жінки, ні дітей, а гроші розсипали, як полову* (Куліш 1989, 36); *Не нужно было имъ для душевнаго счастья ни жены, ни дѣтей, а деньги они разсыпали – по ихъ же выраженію – якъ полову!* (Куліш 1899, 91)), що передбачає додаткове українське фонове навантаження на російський варіант твору. За приступними джерелами не вдалося виявити аналогічної за значенням російської ФО, де складником порівняльної конструкції був би відповідник до українського *полова* (рос. *мякина* або *полова*). На асоціативному рівні названі реалії найчастіше пов'язуються з паремією *воробья на мякине не проведешь*, ніж із ФО, що містить сему 'багато' (пор., напр.: рос. *по горло, не счесть, несть числа, конца-краю нет, девать некуда, счѣта нет, до черта, непочатый угол, хоть завались, без числа, жуть сколько, страсть сколько, страх сколько, без счѣта, хоть отбавляй, числа нет, хоть пруд пруди, непочатый край, как собак нерезаных, ужас сколько, пруд пруди, через край, полным-полно* та ін.).

Українські ФО чітко пов'язуються з фольклорною традицією, що в часи П. Куліша була продовженням народнорозмовної стихії й виконувала чи не провідну роль у творенні нової літературної мови. Письменник удавався до збереження українізмів у російському варіанті для того, щоб не тільки тематично, а й мовно прив'язати події до України. Напр.: *За те ж йому господь дав і дочку краще маку в городі, – добавили ще інші* (Куліш 1989, 31); *За тожъ ему Богъ далъ и такую дочку: кращие маку въ огородѣ!* (Куліш 1899, 72). У залучених до аналізу текстах небагато українських і відповідних їм російських речень, що побудовані за тотожними принципами порівняльних конструкцій (*Од твоїх речей душа моя оживає, яко знак од божої роси* (Куліш 1989, 42); – *Отъ твоихъ словъ душа моя оживаєтъ, какъ знакъ отъ Божіей росы* (Куліш 1899, 109)). Більша частина російського тексту подана без компаративних складників: 1. *Петро хотів їхати поруч із верховими, да ѿ сам не знав, як оставсь коло ридвана, мов прив'язаний* (Куліш 1989, 24); *Долго Петро ѿхалъ подлѣ ридвана молча* (Куліш 1899, 57); 2. – *Ще я не таке скажу тобі! – гукнув,*

*як із бочки, запорожець* (Куліш 1899, 38); – *Да еще я не скажу тебе! послышался снова грубый голос старшаго братчика* (Куліш 1899, 99); 3. *Тут запорожці знов ізчезли, як мара* (Куліш 1989, 38); – *Тут запорожцы скрылись опять изъ виду* [Куліш 1899, 98]. Проте виявлено й невелику кількість російських речень, які мають у своєму складі порівняльні конструкції, на протигвагу безкомпаративним українським відповідним частинам: 1. *Красавица потутила глаза и наклонила вниз голову, какъ полный цвѣтокъ къ травѣ* (Куліш 1899, 51); *Лице трошки засоромилась перед поважним гостем, то й очиці спустила в землю, а на виду аж сіяє* (Куліш 1989, 22); 2. *Петру сталъ тепер ясенъ, какъ день, сонъ Череванихи* (Куліш 1899, 106); *Тут-то вже Петро мій догадавъ, що за гетьман снівся Череванисі* (Куліш 1989, 41).

Серед дібраного для аналізу ілюстраційного матеріалу можна виокремити кілька типів відтворення оригінального тексту (прототипу) та перекладу (російського варіанта):

1) У російському варіанті функціонує ФО, а в українському тексті відповідні частини побудовані без використання фразеологічних аналогів: (1. – *Діється таке, – одвітує божий чоловік, важко здихнувши, – що бодай і не казати!.. Жодного ладу між козаками!* (Куліш 1989, 14); – *Сльхатъ такое, что лучше и не говорить: межъ казаками никакого ладу: одинъ направо, а другой налево* (Куліш 1899, 23); 2. *Череваниха теж поспішала до ридвана, бо до запорожця пристав другий братчик, і хоть нічого їй не сказали, да поглядали на Лесю так хижко, як вовки на ягницю* (Куліш 1989, 36); *А онъ нуждались теперь болеѣ прежняго въ охранѣ, потому что къ веселому запорожцу присоединился еще один «братчикъ», и хоть они не зацѣпили наших богомолок ни однимъ словом, но проводили ихъ въ самом близкомъ разстояніи до ридвана, и смотрѣли на Лесю такими жадными глазами, какъ волки на овечку* (Куліш 1899, 94); 3. *Череваниха з дочкою самі не знають, чого злякались* (Куліш 1989, 37); *На нихъ нашель какой-то ужасъ, которому подобнаго онъ никогда не испытывали, и не напрасно* (Куліш 1899, 95); 4. *Звеліла їхати ивидше, щоб наздогнати своїх* (Куліш 1989, 38); *Это успокоене мало однакожь подѣйствовало на встревоженныхъ женщинъ, и онъ велѣли прибавить шагу, чтобъ скорѣй догнать передовыхъ своихъ защитниковъ, мало надѣясь на помощь дряхлаго возницы* (Куліш 1899, 97)).

2) Відповідні частини порівнюваних текстів містять ФО з аналогічним семантичним наповненням, але різними внутрішніми формами: (1. *Череванъ, стоячи збоку, усе дививсь на Шрама, роззявивши рот, да слухав* (Куліш 1989, 23); *Когда Шрамъ говоритъ, Череванъ смотрѣлъ на него, вытаращивъ глаза, и потомъ съ такимъ же вниманіемъ обратилъ ихъ на свою хозяйку* (Куліш 1899, 54); 2. *От же й тепер, перед Шрамом да Череванем, висипали вони з улиці, як із рукава, танцюючи* (Куліш 1989, 35); *Изъ соседней улицы высыпали, какъ изъ мѣшка, запорожцы, и наповнили все пространство передъ монастыремъ* (Куліш 1899, 89); 3. *Дивно тільки здалось йому, що Череванъ про те ані гадки; да, видно, се така була пані, що справлялась і за себе, і за чоловіка* (Куліш 1989, 41); А

что отецъ невѣсты **оставался въ сторонѣ**, то это потому, что Череваниха привыкла все рѣшать самовластно, и не желала, чтобы онъ хвалился этимъ сватовствомъ каждому кievскому мѣщанину въ лычаковомъ кунтушѣ (Кулиш 1899, 106).

3. В українському варіанті функціонує ФО, а в російському тексті відповідні частини побудовані без використання фразеологічних аналогів: (1. – *От тобі на! А хіба ж ти не бачив, **звідки сей вітер віє?*** (Куліш, 1989 32); – *Какъ пускай затѣваю? вспыхнувши весь, повторилъ Шрамъ, развѣ ты не понялъ, что все это значитъ?* (Кулиш 1899, 74); 2. *Рідко, може, єсть на Україні добра людина, щоб **ізжила вік**, да не була ні разу в Києві* (Куліш 1989, 33); *Рѣдко можно встрѣтитъ въ Малороссіи челоѡвка, который дожиль бы до старости, и не побываль въ Кіевѣ* (Кулиш 1899, 77); 3. *Та хіба нам **сидіти, згорнувши руки**, коли огонь уже підложено і ось туж-туж пожеже схопиться по Україні!* (Куліш 1989, 32); *И неужели мы должны сидѣть спокойно, когда огонь уже подложенъ и скоро будетъ въ огнѣ вся Украина?* (Кулиш 1899, 74)).

4) В обох варіантах у відповідних контекстах функціонують повні фразеологічні еквіваленти: (1. – *Слушай, да **на усъ мотай**, что сказала ворожка* (Кулиш 1899, 59); *Слухай, да на ус мотай, що сказала ворожка* (Куліш 1989, 25); 2. – *Бгате, – каже, – Іване! **Удар ти лихом об землю!*** (Куліш 1989, 31); – *Бгать Іванъ, сказалъ он самымъ дружескимъ тоном, – **совѣтываль бы я тебѣ ударить лихомъ объ землю: чего тебѣ печалиться?*** (Кулиш 1899, 74); 3. – *А як **поцілють коло стовпа кіями?*** (Куліш 1989, 38); – *А какъ **поцѣлють кіями у стола?*** (Кулиш 1899, 97).

Отже, аналіз фразеологічного матеріалу з двох різномовних варіантів «Чорної ради» П. Куліша показав, що письменник використовує як повні (трансформовані) фразеологічні еквіваленти для відтворення українського тексту засобами російської мови, так і транслітеровані українські ФО в російському тексті. У російськомовному варіанті твору речення не мають такого нагромадження порівняльних конструкцій, як в українській «Чорній раді». Усе це дає вагомі підстави для окреслення параметрів Кулішевої манери, що мала якнайповніше відбити національний колорит мови першотвору в російському перекладі.

## ЛІТЕРАТУРА:

1. *Виноградов В. С.* Лексические вопросы перевода художественной прозы. – М. : Изд-во МГУ, 1978. – 174 с.; 2. *Кулиш П. О.* Об отношении малороссийской словесности к общерусской (Эпilog к «Черной раде») / П. О. Кулиш // Кулиш П. О. Чорна рада : Хроніка 1663 року : оповідання ; [післямова Л. Г. Бикової]. – Х. : Основа, 1990. – С. 159–179; 3. *Русанівський В. М.* Історія української літературної мови : підручник / В. М. Русанівський. – К., 2001. – С. 233; 4. *Слободянюк Н. Ю.* Український національно-культурний компонент у мові художньої історичної прози Пантелеймона Куліша : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд-та філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. Ю. Слободянюк. – К., 2001. – 13 с.

**СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ:**

<b>ЕСУМ1</b>	Етимологічний словник української мови : у 7-ми т. / редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) [та ін.] – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 1. – 631 с.
<b>Кулиш</b>	Кулиш П. А. Черная рада. Хроника 1663 года / П. А. Кулиш. – СПб. : Из-во А. Суворина, 1899. – 370 с.
<b>Куліш</b>	П. О. Куліш. Твори / П. О. Куліш: в 2 т. – К. : Дніпро, 1989. – Т. 2. – 586 с.
<b>Номис</b>	Українські приказки, прислів'я і таке інше : [уклав М. Номис] / упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка / М. Номис. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
<b>СРСССВ</b>	Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений ; под ред. Н. Абрамова [Электронный ресурс]. – Режим доступа до словника : <a href="http://dic.academic.ru/index.php">http://dic.academic.ru/index.php</a> .
<b>СФУМ</b>	Словник фразеологізмів української мови : [укл. : В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 2008. – 1097 с.
<b>ФСУМ</b>	Фразеологічний словник української мови : [укл. : Білоноженко В. М. та ін.]. – К. : Наукова думка, 1993. – Кн. 1. – 528 с.

*Фудерер Т.О. (Загреб, Хорватія)*

**Граматичні трансформації при художньому перекладі прози з хорватської мови на українську**

*У статті розглянуті граматичні трансформації, використані при художньому перекладі з хорватської мови на українську, а також зроблено спробу визначення й узагальнення специфічних граматичних особливостей хорватської та української мов, встановлених у процесі контрастивного аналізу текстів оригіналу й перекладу.*

**Ключові слова:** трансформація, перестановка, заміна, додавання, опущення, художній переклад, теорія перекладу.

*В статье исследованы грамматические трансформации, использованные при художественном переводе с хорватского языка на украинский, а также сделана попытка определения и обобщения специфических грамматических особенностей хорватского и украинского языков, установленных в процессе контрастивного анализа текстов оригинала и перевода.*

**Ключевые слова:** трансформация, перестановка, замена, добавления, опущения, художественный перевод, теория перевода.

*The paper researches grammar transformations used in literary translations from Croatian into Ukrainian language, and it also endeavours to establish and generalise peculiar grammar characteristics of Croatian and Ukrainian languages, arisen in the process of comparative analysis of original and translated texts.*

**Key words:** transformation, inversion, replacement, addition, ellipsis, literary translation, translation theory.

Стаття присвячена аналізу трансформацій, виявлених у ході аналізу літературного перекладу з хорватської мови на українську. Дослідження проведено на матеріалі малої жанрової форми художньої літератури –